

Panu Henriksson

Klassisen kitaran opettaminen erityisoppijalle kuvionuottien avulla

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi

Musiikki

Opinnäytetyö

19.5.2014

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Panu Henriksson Klassisen kitaran opettaminen erityisoppijalle kuvionuottien avulla 19 sivua + 15 liitettä 19.5.2014
Tutkinto	Musiikkipedagogi
Koulutusohjelma	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikki
Ohjaaja	MuM Kai Lindberg
<p>Opinnäytetyöni on raportointi vuoden 2013 keväällä suorittamastani opetuskokeilusta musiikkikoulu Resonaariin. Työ perustuu opetuskokeilun aikana pitämäni opetuspäiväkirjaan sekä tekemääni opetusmateriaaliin.</p> <p>Kokeilun avulla yritin selvittää soveltuuko klassisen kitaransoiton opetus erityisoppijoille.</p> <p>Työ suoritettiin määräaikaisena opetuskokeiluna yhdellä oppilaalla musiikkikoulu Resonaarissa käytettävien kuvionuottien ja 4-kielisen kitaran avulla.</p> <p>Työn tuloksena syntyi klassisen kitaransoiton alkeismateriaalia kuvionuoteilla.</p> <p>Opetuskokeilulla todistettiin klassisen kitaransoiton opiskelun kuvionuoteilla ja nelikielisellä kitaralla olevan mahdollista myös erityisoppijalla.</p>	
Avainsanat	Erityispedagogiikka, kuvionuotit, kitaran alkeisopetus, Resonaari

Author Title	Panu Henriksson Teaching Classical Guitar to a Student with Special Needs with the Figurenote System
Number of Pages Date	19 pages + 15 appendices 19 May 2014
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Music Pedagogy
Supervisor	Kai Lindberg, MMus
<p>My final project was a teaching experiment conducted during the spring of 2013. This report is based on the notation material I used in my tuition and the journal that I wrote during the experiment.</p> <p>The project involved giving private lessons in the classical guitar to one student at the Reonsaari Music School from January to May in 2013.</p> <p>The goal was to find out, if it is possible to teach classical guitar to a student with special needs by using a four-string guitar and the Figurenote system invented by Resonaari. One of the results of this project was a number of transcriptions of basic classical guitar material in Figurenote notation.</p> <p>The teaching experiment proved that the four-string guitar and Figurenotes can also be used in classical guitar teaching. I hope that this project will encourage other classical music teachers to start teaching students with special needs by using Figurenotes and the four-string guitar.</p>	
Keywords	Students with special needs, Figurenotes, basic classical guitar teaching, Resonaari Music School

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Erityisoppija	3
3	Kuvionuotit	4
4	Soitin	6
5	Observointi ja valmistelut	9
6	Opetus	10
7	Pohdinta	17
	Lähteet	19

Liitteet

- Liite 1. Linnatanssin ensimmäinen stemma
- Liite 2. Linnatanssin toinen stemma
- Liite 3. Lumiukko ensimmäinen stemma
- Liite 4. Lumiukko toinen stemma
- Liite 5. Iltasoitto
- Liite 6. Taskukello ja kaappikello 4-kieliselle
- Liite 7. Taskukello ja kaappikello 6-kieliselle
- Liite 8. Pilvilampaat
- Liite 9. Oikeakätinen kaulakuva
- Liite 10. Vasenkätinen kaulakuva
- Liite 11. Laivamatka ja Koti-ikävä 6-kieliselle
- Liite 12. Vapaat kielet ja Tikapuut
- Liite 13. Keskiäikäinen valssi 6-kieliselle
- Liite 14. Menuetti 6-kieliselle
- Liite 15. Kanoottilaulu 6-kieliselle

1 Johdanto

Idean klassisen kitaran opetuskokeiluun erityisoppijalle sain vierailtuamme vuonna 2012 musiikkikoulu Resonaarissa Opettaja oman työnsä tutkijana ja kehittäjänä opintojakson yhteydessä. Opintojaksolla kirjoitimme artikkelin erityismusiikkikasvatuksesta ja Resonaari oli maamme ainoana erityismusiikkikasvatusta tarjoavana musiikkikouluna luonteva lähestymisen kohde (Uusitalo 2013). Artikkelia työstäessämme tutustuimme myös ensi kertaa Resonaarissa käytössä oleviin ja siellä kehitettyihin kuvionuotteihin. Inspiraationa ihastuin välittömästi ajatukseen värien eli valon aallonpituuksien käytöstä äänenkorkeuksien ilmaisemisessa. Haastateltaessamme Resonaarin Markku Kaikkosta ja Kaarle Uusitaloa kävi ilmi että musiikkikoulu keskittyy pääosin vain rytmimusiikin opetukseen ja klassisen musiikin opiskelu miellettiin liian monimutkaiseksi ja teknisesti vaikeaksi toteuttaa erityisoppijoilla. Rohkaistuna yksityisopetuksessani saamistani hyviä tuloksista lievästi autistisen henkilön opetuksessa, halusin todistaa pystyväni opettamaan myös Resonaarin oppilaita lähestyttäessä opetusta klassisen musiikin ja oman instrumenttini näkökulmasta. Ideaa hieman sulateltuani otin yhteyttä syksyllä 2012 Resonaarin Markku Kaikkoseen ja ilmaisin haluni tehdä opinnäytetyöni opetuskokeiluna musiikkikoulu Resonaarissa. Idea oli Markku Kaikkosen mielestä hyvä ja molempia osapuolia valaiseva.

Ensimmäinen opinnäytetyöni palaveri pidettiin vielä samana syksynä. Ensimmäisessä ja toisessa palaverissa tammikuussa 2013 sovittiin opetuskokeilun käytännön asioista ja aikatauluista. Opinnäytetyöni työelämä ohjaajiksi sovittiin Markku Kaikkonen ja Kaarlo Uusitalo. Opinnäytetyöni tavoitteiksi asetettiin yleisesti selvittää klassisen kitaran opetuksen ja kuvionuottien soveltuvuutta erityisoppijoilla sekä kokeilun aikana esiin nousseiden ongelmien ja haasteiden analysointi. Opetuskokeilun aikana pidin tiiviisti opetuspäiväkirjaa johon kirjasin tuntien ongelmien ja haasteiden lisäksi myös havaitsemiani hyväksi kokemiani ratkaisuja. Harjoitusoppilas päätettiin valikoida Resonaarissa jo kitaraa opiskelevista oppilaista. Näin säästyisi aikaa perusteiden opettamisesta sekä järjestely mahdollistaisi kahden eri soittimen ja musiikkityylien opetuksen ongelmakohtien vertailun. Muut palaverin käytännön asiat koskivat soittimen ja apuvälineiden hankintaa sekä kitaran viritystä. Resonaarissa on yleisesti käytössä 4-kieliset kitarat mutta jotkut musiikkikoulun oppilaat käyttävät myös tavanomaista kuusikielistä kitaraa. Ilmaisin haluni saada opettaa oppilasta, jolla on käytössään nelikielinen soitin opetukseen ja sovittamiseen riittävän haasteen aikaansaamiseksi. Soittimen saimme lai-

naksi Kitaraverstas Liikaselta. Soitin oli Amada merkkinen kokopuukantinen 4/3-kokoinen kitara. Amada kitaroiden otelauta on hieman tavallista klassisen kitaran otelautaa kapeampi ja näin muistuttaa enemmän sähkökitaran otelautaa. Ottaen huomioon että oppilas oli aikaisemmin soittanut sähkökitaraa soittimen valinta auttoi osaksi omaksumaan uutta soitinta. Klassisen kitaran apuvälineistä Musiikkikoulu Resonaari lupasi kustantaa jalkatyynyn. Tulevan oppilaan mahdollisia fyysisiä rajoitteita silmälläpitäen halusin käyttää jalkatyynyä jalkapallin sijaan mahdollisimman helpon soittoasennon aikaansaamiseksi. Opetuskokeilu aloitettiin observoimalla Resonaarin opetusta, jonka aikana tutustuisin oppilaisiin sekä musiikkikoulun metodeihin ja kysyisin oppilaiden halukkuutta osallistua opetuskokeiluun. Kävin seuraamassa niin bändiopetusta kuin yksityistunteja. Kaikki kitaraoppilaat eivät vielä soittaneet bändeissä, ja ajattelin klassisen kitaran opetuskokeilun soveltuvan parhaiten juuri tämänlaiselle oppilaalle. Aluksi olin suunnitellut opettavani useita oppilaita, mutta observoinnissa sekä palaverissa saamani käytännön informaation pohjalta päätettiin toteuttaa kokeilu yhdellä oppilaalla. Oppilaaksi valikoitui 16-vuotias Down-tyttö, joka on soittanut aikaisemmin sähkökitaraa arviolta vuoden ja on motivoitunut vahvasti rock musiikkiin. Aluksi epäilin riittääkö oppilaan motivaatiota klassisen kitaran opiskeluun vahvan rock-identiteetin johdosta.

Yhdeksi opinnäytetyöni lähdemateriaaliksi Resonaarista suositeltiin Suomen musiikkikasvatusseuran ”Musiikkikasvatus”-kirjaa. Toiseksi lähdemateriaaliksi valikoitui myöhemmin WSOY:n oppikirja ”Erityispedagogiikan perusteet”.

Opinnäytetyöni pohjautuu keväällä 2013 suorittamani opetuskokeilun aikana pitämäni opetuspäiväkirjaan sekä sovittamaani nuottimateriaaliin. Tekemäni sovitukset kuvionuoteille esitetään luvussa viisi samassa järjestyksessä kuin opetuskokeilun aikana. Opetukseni erityisoppilaille jatkui vielä opetuskokeilun jälkeen ja kevään 2013 jälkeen tehdyt kuvionuottisovitukset esitetään opinnäytetyöni liitteenä. Lisäksi työni ensimmäisissä luvuissa käsittelen erityispedagogiikan eettistä puolta, ja yritän vastata kysymyseen miksi soitinopetusta tarvitaan kaikissa instrumenteissa ja musiikkityyleissä erityisoppijoille. Luvussa kolme ja neljä esitellään musiikkikoulu Resonaarissa käytössä olevat kuvionuotit, sekä 4-kielinen kitara.

2 Erityisoppija

Olen huomannut tehdessäni opetuskokeilua ja lukiessani lähdemateriaalia usein mietineeni erityispedagogiikan filosofista ja eettistä puolta. Kuka oikeastaan on erityisoppija ja miksi erityisoppijoilla ei olisi oikeutta myös klassisen musiikin opiskeluun? YK:ssa vuonna 2006 hyväksytty yleissopimus vammaisten oikeuksista on herättänyt keskustelua ja kirjoittelua inkluusiosta, eli vammaisten ja tavallisten oppilaiden yhteisestä koulujärjestelmästä (Moberg & Savolainen 2009, 88). Joidenkin mielipiteiden mukaan kaikenlainen jaottelu erityisluokkiin ja kouluihin on sopimuksen kieltävää vammaisuuteen perustuvaa diskriminointia (Moberg & Savolainen 2009, 79). Tämän käsityksen mukaan myös musiikkikoulujen tulisi olla aidosti inklusiivisiä, eli tarjota opetusta myös erityisoppijoille. Toivon opinnäytetyöni todistavan tämän inkluusio periaatteen olevan mahdollista myös klassista musiikkia tarjoavissa musiikkikouluissa, sekä toivon sen myös osaltaan rohkaisevan musiikkipedagogeja ja musiikkikouluja aloittamaan aidosti tasavertaisen ja inklusiivisen opetuksen musiikkityylistä tai koulusta riippumatta.

Opinnäytetyöni ohjaaja kehotti minua luettuaan opetuspäiväkirjani tiivistelmän määrittelemään erityisoppijan tämän vammansa tai vammaisuutensa mukaan tavallisesta oppijasta. Koin tämän hyvin vaikeaksi ja jopa vääräksi. Tällaiseen määrittämiseen tarvittaisiin mielestäni lääketieteen alan ammattilaista. Ja vaikka kykenisinkin kyseisen määrittelyn ja erottelun tekemään, millä tavalla se helpottaisi tai valaisisi instrumenttini opettamista? Diagnoosissa on kyse vallankäytöstä ja diagnoosin asettaminen on aina yhdensuuntainen teko, jossa systeemi tai opettaja asettaa diagnoosin jollekin oppilaalle (Hautamäki & Savolainen 2009, 145). Soittimen yksityisopetus on mielestäni erityis- asemassa verrattuna esimerkiksi luokkaopetukseen siten, että yksityisopetuksessa opettajalla ja oppilaalla on riittävästi aikaa olla yhteistyössä. Tässä ideaalitapauksessa opettajalla on mahdollisuus seurata tarkasti hänen ja oppilaansa välistä vuorovaikutusta, sekä oppilaan reaktioita annettuihin oppimistehtäviin ja siihen miten oppilas reagoi oppimisvaikeuksiin ja virheisiin (Hautamäki & Savolainen 2009, 144). Koska en ole saanut erityispedagogin koulutusta, katson ettei minulla ole oikeutta diagnosoida oppilaitani. Koen suurena vaarana sen että diagnosointi alkaa toteuttaa itseään siten että opettaja voi alkaa odottaa heikolahjaiseksi tai vammaiseksi määritellyltä oppilaalta tämän todellisia kykyjä heikompia suorituksia ja tarjota liian helppoja tehtäviä (Moberg & Vehmas 2009, 61). Toki oppilaiden luokittelu, nimeäminen ja diagnosoiminen on tärkeä osa erityispedagogiikkaa ja mahdollistaa oppilaalle oikeanlaisen opetuksen järjestämisen (Moberg & Vehmas 2009, 57), mutta koska minulta puuttuu koulutus kyseiseen

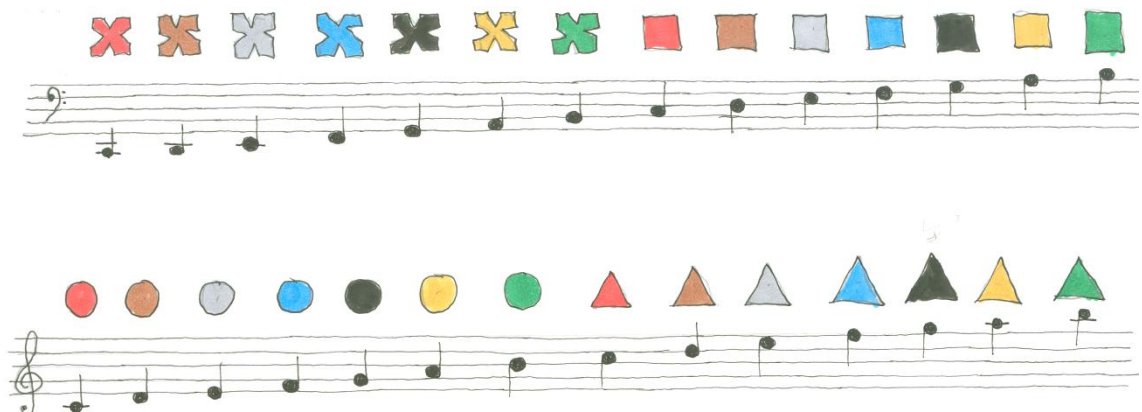
luokitteluun, en tule sitä tässä opinnäytetyössä tekemään. Musiikkikoulu Resonaari määrittää erityisoppijuuden ja heidän oppilaansa sen perusteella että he eivät pärjäisi tavallisessa musiikkikoulussa (Uusitalo 2013). Mutta miksi eivät pärjäisi? Voisiko olla niin että tavallisen musiikkikoulun opettajat eivät pärjää näiden oppilaiden opettamisessa?

3 Kuvionuotit

Minussa asuva pieni insinööri rakastui välittömästi kuvionuottien ideaan missä äänen korkeudet eli taajuudet ilmaistaan valon taittumisen taajuuksina eli väreinä. Värit ja äänenkorkeudet ovat siis fysiikaltaan hyvin samankaltaisia ilmiöitä. Ja koska meillä lähes kaikilla on absoluuttinen värisilmä, eli emme tarvitse värien tunnistamiseksi jotain referenssiä, on värien lukeminen meille hyvin luontevaa.

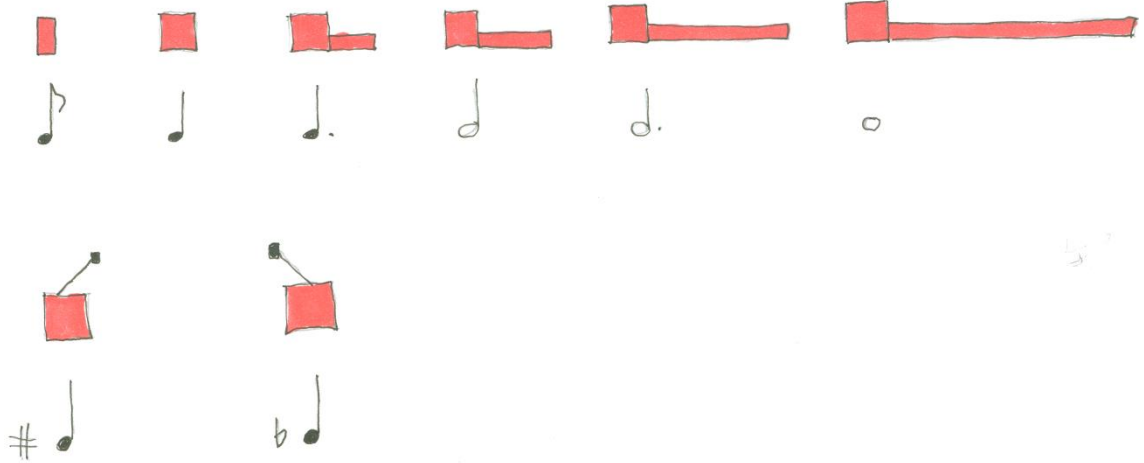
Kuvionuotit on Kaarlo uusitalon terapiatyönsä tueksi kehittämä nuotinkirjoitus menetelmä. Kuvionuottien kehitys -ja tutkimustyö tapahtuu musiikkikoulu Resonaarissa. Järjestelmä on yleisesti käytössä ja sitä on tutkittu niin Resonaarissa kuin maailmalaajuisestikin. Kuvionuotit soveltuvat musiikin alkeisopetuksen lisäksi niin vammaisten kuin seniorienkin opetukseen (Kuvionuottien historiaa. Musiikkikoulu Resonaari. saatavana [www-muodossa](http://www.muodossa) <http://www.resonaari.fi/?sid=68>. Luettu 20.4.2014).

Kuvionuoteissa äänenkorkeudet ilmaistaan väreinä ja oktaavialat neljänä eri merkin muotona (Uusitalo & Kaikkonen 2001, 4). Kuvio 1. esittää kuvionuottien värit ja muodot sekä niitä vastaavat perinteisen notaation nuotit nuottiviivastolla.

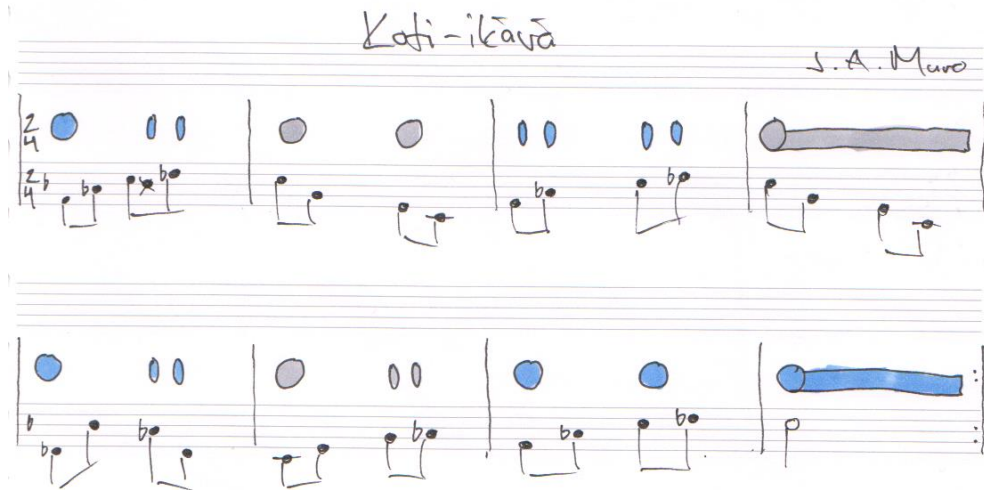
Kuvio 1. kuvionuottien värit ja muodot sekä niitä vastaavat nuotit nuottiviivastolla (Uusitalo & Kaikkonen 2001).

Kuvio 2. esittää kuvionuotin aika-arvoja ja ylennys- ja alennusmerkkejä. Nuotin aika-arvo ilmaistaan kuvion pituutena sekä ylennys- ja alennusmerkit kuviosta lähtevänä nuolena (Kaikkonen & Uusitalo 2001, 7).

Kuvio 2. aika-arvojen sekä ylennys ja alennusmerkkien ilmaiseminen kuvionuottinotaatiossa

Tauot on merkitty kuvionuotteihin perinteisesti tyhjillä laatikoilla (Kaikkonen & Uusitalo 2001, 7). Päädyin kuitenkin käyttämään perinteisen nuotinkirjoitus notaation mukaisia taukomerkkejä. Taukomerkkien lisäksi päädyin merkitsemään tekemiini kuvionuotteihin myös tahtiosoitukset. Tämä tuntui luontevalta koska yhteissoittokappaleissa sijoitin oppilaani kuvionuotit usein oman nuottiviivaston yläpuolelle. Kuvio 3. esittää Juan Antonio Muron kappaletta Vivo-kitarakoulusta jossa oppilaan kuvionuotit on sijoitettu opettajan stemman yläpuolelle.

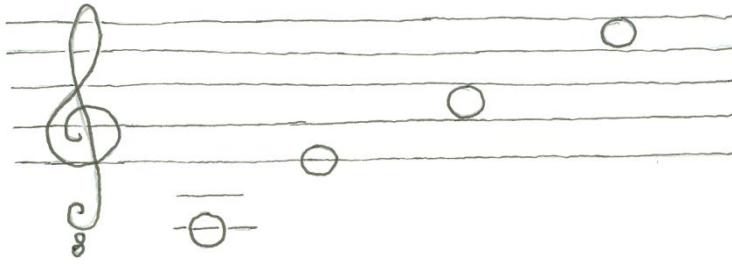
Kuvio 3. Kuva yhteissoittokappaleen nuotista jossa oppilaan kuvionuotit on sijoitettu opettajan stemman yläpuolelle (Tharmaratnam & Wilkus 2010, 25).

Pidän ratkaisua sijoittaa kuvionuottistemma tavallisen nuottiviivaston yläpuolelle pedagogisesti hyvänä koska näin oppilasta voidaan totuttaa tavalliseen nuottikirjoitukseen ja ajatukseen moniäänisyydestä.

Kuvionuottien kirjoittamiseen minua neuvottiin käyttämään joko verkosta vapaasti saatavaa materiaalia kopioimalla ja liittämällä tai käsin piirtämällä. Ajatuskin merkkien kopioimisesta ja liittämisestä tietokoneella tuntui vastenmieliseltä ja työläältä, joten valitsin kuvionuottien piirtämisen käsin. Piirtämiseen käytin korkealuokkaisia japanilaisia tusseja ja paperia joilla myös tämän opinnäytetyön kaikki kuvat on piirretty. Menetelmä osoittautui varsin nopeaksi ja hauskaksikin, ja jälki on mielestäni varsin hyvää.

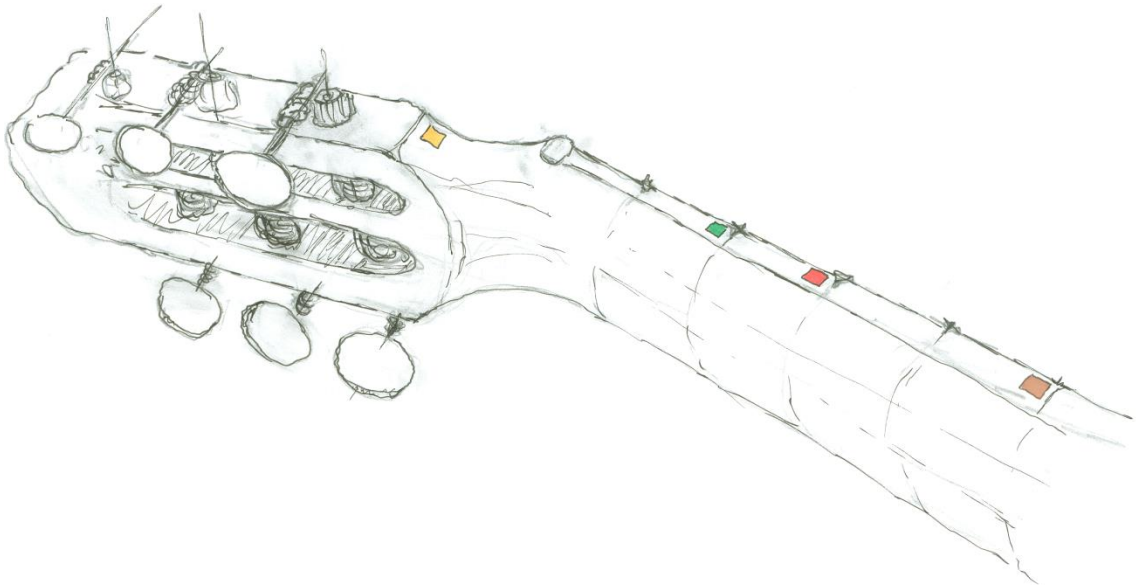
4 Soitin

Mietin pitkään onko musiikkikoulu Resonaarissa yleisesti käytössä oleva 4-kielinen soitin ja sen viritys paras vaihtoehto klassisen kitaran opetukseen. Resonaarissa opetetaan lähinnä rytmimusiikkia ja 4-kielisen kitaran virityksen käyttö on perusteltua juuri säestyssoitossa. Kuviossa 4. on esitetty virityksen vapaiden kielten sijainti nuottiviivastolla. Tässä avoimessa ns.kvinttivirityksessä vapaiden kielten intervallit alkaen neljännestä eli paksuimmasta kielestä ovat puhdas kvintti, puhdas kvartti ja puhdas kvintti, siten että ensimmäinen eli ohuin kieli on 1-viivainen e, toinen kieli pieni a, kolmas kieli pieni e ja neljäs kieli suuri a.

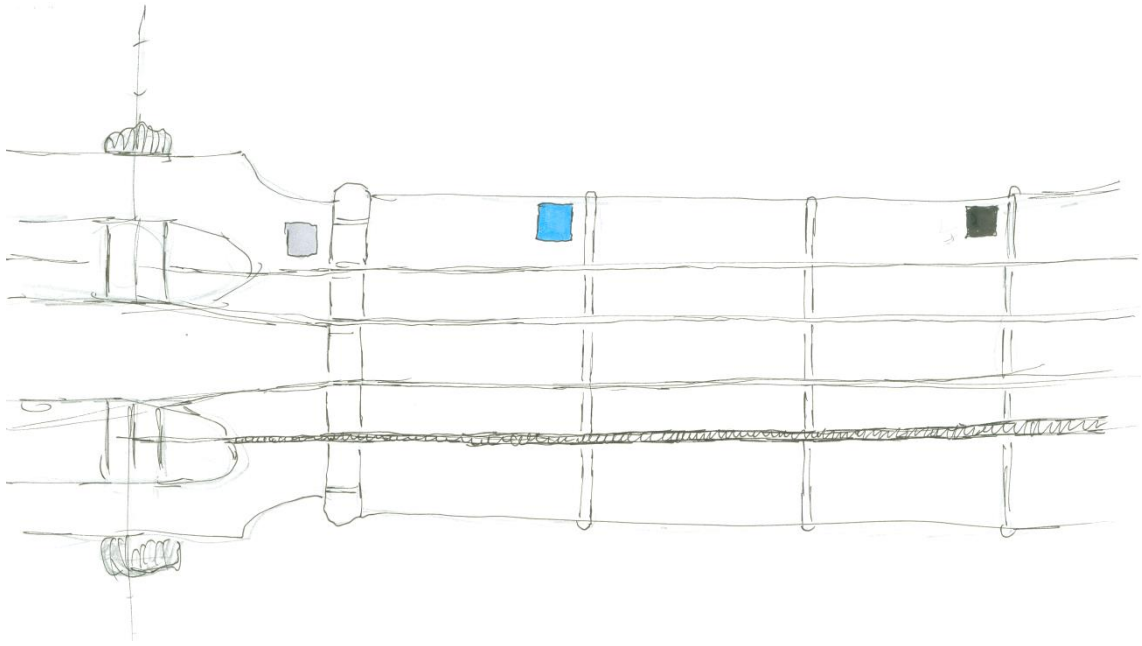
Kuvio 4. 4-kielisen kitaran vapaiden kielten sijainti nuottiviivastolla. Huomaa että kitara soi oktaavin kirjoitettua matalammalta.

Melodian soittaminen tässä virityksessä voi tuntua tavalliseen viritykseen tottuneelta hankalalta. Virityksen etuja taas on sen helppous säestyssoitossa. Toinen opetuksessa havaitsemani etu on sillä aikaansaatu vahva ja voimakas ääni. Virityksessä kielet ovat normaalia kitaran viritystä kireämmällä ja lisäksi puhtaat kvintit vielä vahvistavat sointia. Kvinttivistä on erityisen käytännöllinen bändi ja säestyssoitossa. Sointuja voidaan soittaa yhdellä sormella barre-tekniikalla jolloin soinnun äänet sopivat niin duuri kuin molli sointuun. Kuvio 5. esittää kitaran otelautaa soittajan näkökulmasta. Soinnun väriä luetaan otelautaan liimattujen väritarrojen avulla. Väritarran ilmaisevat neljännen kielen eli soinnun pohjasävelen väriin. Samojen tarrojen avulla luetaan myös toista kieltä melodiasoitossa.

Kuvio 5. 4-kielisen kitaran väritarrojen sijainnista soittimen kaulalla. Otelaudan ulkopuolella virityskoneiston vieressä oleva keltainen väritarra ilmaisee vapaan kielen väriä.

Toiset väritarrat liimattiin kitaran kaulaan ensimmäisen kielen alapuolelle kuvan 6. mukaisesti.

Kuvio 6. 4-kielisen kitaran väritarrojen sijainnista otelaudalla. Tarra otelaudan ulkopuolella virituskoneiston puolella ilmaisee vapaan kielen väriä.

Väritarrat on syytä liimata aina nauhan viereen eli paikkaan josta ääntä on tarkoitus painaa. Jos tarran liimaa keskelle nauhaa kuten normaalin kitaran nauhamerkin oppilas painaa luultavasti juuri merkin kohdalta eikä nauhan vierestä, mistä painamalla puhutaan äänen tuottaminen on helpompaa.

Kitaran kielten numerointi on kasvava ohuimmasta kielestä paksuimpaan 4-kielisessä kitarassa yhdestä neljään. Ensimmäisenä kielenä käytin tavallisen kitaran myös ensimmäistä kieltä, joka myös tässä tapauksessa viritettiin 1-viivaiseksi e:ksi. Toisena kielenä käytin tavallisen kitaran kolmatta g-kieltä, joka tässä tapauksessa viritettiin kokosävelaskelta korkeammalle eli pieneen a:han. Kolmantena kielenä yritin käyttää tavallisen kitaran punottua neljättä kieltä mutta usean katkenneen kielen jälkeen päädyin käyttämään, kuten toisena kielenä, tavallisen kitaran kolmatta g-kieltä, joka tässä tapauksessa viritettiin puolitoistasävelaskelta matalammaksi eli pieneksi e:ksi. Tämän lopputyön kirjoittamisen jälkeen aion vielä yrittää korvata kolmannen kielen jollain punotulla kielellä, sillä punotun kielen käyttö kolmantena kielenä parantaa huomattavasti 4-kielisen kitaran sointia. Neljäntenä kielenä käytin tavallisen kitaran viidettä a-kieltä, joka tässä tapauksessa viritettiin kuten tavallisessa kitarassa suureksi a:ksi.

Tästä eteenpäin puhuessani kitaran kielten numeroinnista ellei toisin mainita tarkoitan aina 4-kielisen kitaran kielten numerointia, ja, ellei toisin mainita, edellä kuvattua 4-kielisen kitaran viritystä.

5 Observointi ja valmistelut

Keväällä 2013 kävin observoimassa Resonaarin oppitunteja. Observoin niin kitaran yksityistunteja kuin bändiopetustakin. Bändissä soittavat oppilaat olivat kuitenkin niin vahvan rock-identiteetin omaavia että en uskonut, että heillä olisi ollut halukkuutta aloittaa klassisen kitaran opetusta. Päädyin kysymään oppilasta joka ei vielä soittaisi yhtyeessä, halukkuutta opetuskokeiluun. Vaihtoehtoja oli lopulta kaksi, joista toinen soitti 6-kielistä kitaraa ja toinen 4-kielistä. Ajatukseni oli aluksi opettaa useaa eri oppilasta mutta oppilaaksi valikoitui lopulta 4-kielistä soitinta soittava Down-tyttö. Ajattelin että 4-kieliselle kitaralle sovittaminen ja opettaminen toisi sopivasti haastetta työhöni verrattuna tavanomaiseen 6-kieliseen kitaraan, missä varsinaista opetusmateriaalin sovittamista ei tarvittaisi lainkaan.

Harjoitusoppilaani omaa vahvan rock-identiteetin ja täytyy myöntää että se jännitti minua alussa hiukan. Epäilin että jaksako oppilas kiinnostua rock musiikkia huomattavasti herkemmästä klassisesta musiikista. Epäilyni osoittautuivat kuitenkin vääriksi, ja sain huomata oppilaani olevan motivoitunut opiskeluun ja uuteen instrumenttiinsa. Oppilas myös harjoitteli itsenäisesti läksyjä kotonaan, mikä ei aina ole itsestäänselvyys tavallisissa oppilaissakaan. Huomasin oppilaan selvästi nauttivan laadukkaan klassisen kitaran ja erityisen virituksen tuottamasta voimakkaasta ja kauniista soinnista. Luulen että juuri kitaran ja virituksen hyvä sointi edesauttoi uuden instrumentin omaksumisessa verrattuna sähkökitaraan, jonka sointi ilman vahvistusta on akustiseen soittimeen verrattuna hiljaisempi.

Musiikkikoulu Resonaarin tilat koin aluksi haasteellisina. Opetusluokat ovat hyvin pieniä verrattuna vaikkapa Helsingin konservatorion opetusluokkiin, ja täynnä bändisoitossa käytettäviä soittimia ja vahvistimia. Lisäksi viereisistä luokista kuuluva vahvistettu soitto hämmensi aluksi. Pian kuitenkin saimme sovitettua soittotunnin ajankohtaan jolloin viereisissä luokissa ei ollut opetusta. Aluksi tuntuikin että tavanomaisten opetusrutiinien

löytäminen oli vaikeaa uuden erilaisen oppilaan, instrumentin ja nuotinkirjoitustavan sekä haastavien opetustilojen takia.

Opetuskokeiluni punaisena pedagogisena lankana yritin pitää alusta asti ajatusta siitä että opettaisin erityisoppijalle samoja asioita kuin tavanomaisellekin oppilaalle. Muuttuvana tekijänä olisi vain miten opetan. Ja näin kai sen pitäisi olla kaikessa opetuksessa.

Ensimmäisen oppitunnin aikana kävi selväksi että Soitinverstas Liikaselta lainaksi saatu Amada-kitara oli ehkä aavistuksen liian iso oppilaalleni. Lisäksi oppilaani käyttämä kuviossa 7. esitetty jalkatyyny vaatii juuri tietyn korkuisen tuolin toimiakseen optimaaliseksi. Tavallisesti klassisen kitaran soitossa käytettävä jalkateline sallii tietyn korkeusäädön käytössä olevan istuimen korkeuden mukaan, mutta jalkatyyny on kiinteä ja juuri tietyn kokoinen eikä korkeutta voi näin säädellä. Oikean korkuinen tuoli löytyi kuitenkin musiikkikoulusta varsin nopeasti.

Kuvio 7. kuva jalkatyynystä ja jalkatelineestä

6 Opetus

Opetuskokeilussa halusin käyttää samaa opetusmateriaalia kuin kitaransoiton alkeisopetuksessakin opetustapojen vertailun helpottamiseksi. Opetusmateriaali valikoitui lähinnä kahdesta keskeisestä klassisen kitaran alkeisopetuksen suomenkielisestä kir-

jasta jotka ovat: Juan Antonio Muron kitarakoulu ja Andrzej Wilkuxen ja Fiona Tharmaratnamin Vivo kitarakoulu.

Opetuskokeilun aloitusmateriaaliksi valikoitui kappaleita ja harjoituksia, 4-kieliselle kitaralle soveltuviksi Vivo kitarakoulusta. Vivo kitarakoulu eroaa esimerkiksi Juan Antonio Muron koulusta siten, että siinä soitetaan suhteellisen pitkään pelkkiä vapaita kieliä. Metodissa opetellaan ensin hyvä äänen tuotto oikealla kädellä vapailta kieliltä sekä eri tahtilajeja, dynamiikkaa ja esitysmerkintöjä ennen siirtymistä soittoon, jossa tarvitaan vasenta kättä. Harjoitusoppilaani on noin 16-vuotias ja normaalisti opetuksessani olen käyttänyt Vivo kitarakoulua alle yläasteikäisillä oppilailla, koska kirja sisältää paljon leikkejä ja tehtäviä, jotka soveltuvat mielestäni parhaiten juuri hieman nuoremmille soittoniekoille. Kirjan kappaleet ovat kuitenkin mielestäni pedagogisesti todella hyviä ja niiden ulkoasua hieman muuttamalla niitä voi hyvin käyttää myös hieman vanhemmille oppilaille. Esimerkkinä ulkoasun muuttamisesta käytän kuviossa 8. esitettyä Keskiaikaista valssia, joka on alkuperäisessä lähteessään nimellä Gorillan Valssi. Kyseinen kappale on kirjassa esitetty nerokkaan vetoavasti nuoreen oppilaaseen mutta pienellä nimikkeen muutoksella kappale on luontevammin esiteltävissä hieman varttuneemmal- lekin oppilaalle.

KESKIAIKAINEN VALSSI

Tuntematon (1600-l)

Kuvio 8. Gorillan valssi Vivo kitarakoulusta (Tharmaratnam & Wilkus 2010, 17).

Koska jo observoidessani harjoitusoppilaani tunteja olin huomannut hänen soittavan luontevasti kitaran kieliä peukalolla niin päätin aloittaa äänentuoton opetteluun peukalosoitosta. Ensimmäiseksi nuottimateriaaliksi käytin jo aikaisemmasta opetuksestani hyväksi havaittua ja kuviossa 9. esitettyä Vivo kappaletta Tikapuut, jonka yläpuolelle samaan nuottipaperiin merkitsin vapaiden kielten kuvionuottisymbolit.

VAPAAT KIELET

○ → ① - Kieli

■ → ② - Kieli

■ → ③ - Kieli

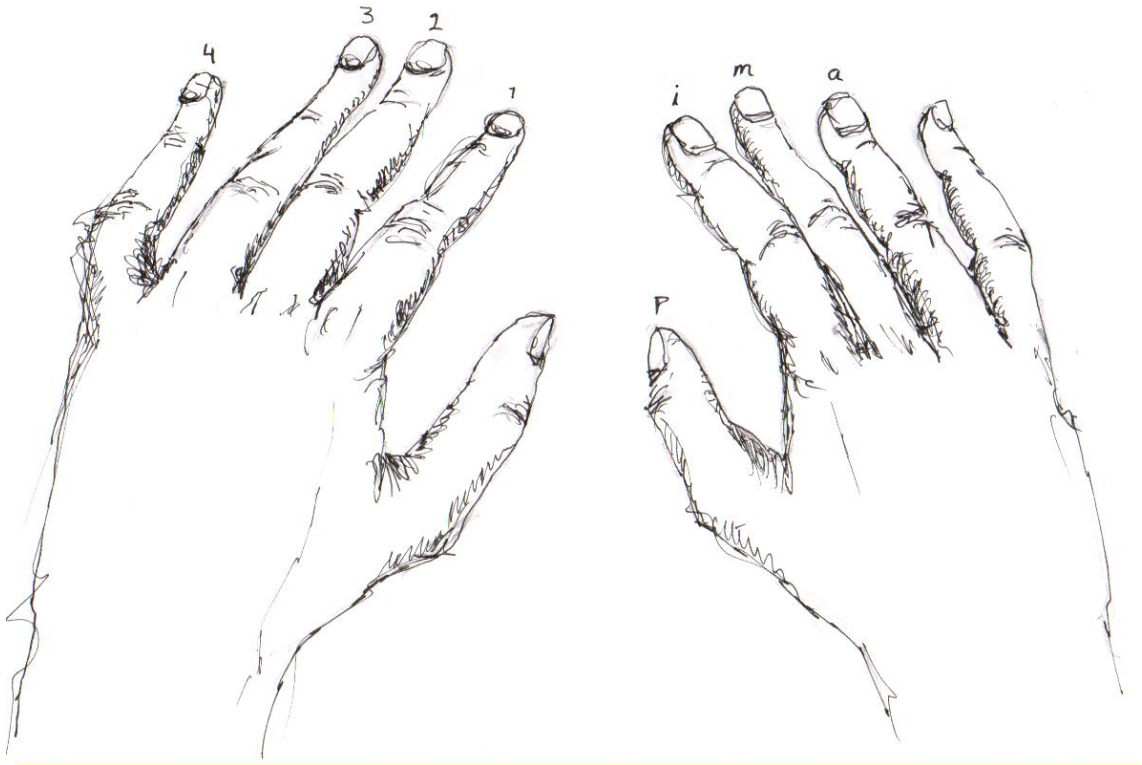
✕ → ④ - Kieli

Tikapuut

The diagram shows a musical notation for the song 'Tikapuut'. It consists of two main parts. The first part is a sequence of notes: a circle (1), a yellow square (2), a grey square (3), and a yellow cross (4). The second part is a more complex sequence: a circle (1), a yellow square (2), a grey square (3), a yellow cross (4), a grey square (3), a yellow square (2), and a circle (1). The notes are connected by stems and beams, indicating their rhythmic relationship.

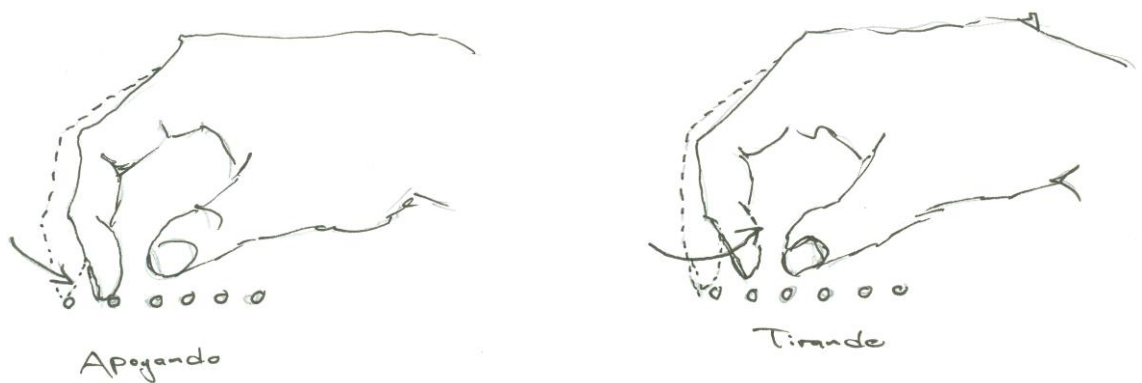
Kuvio 9. Vapaiden kielten symbolit sekä Tikapuut kappale (Tharmaratnam & Wilkus 2010, 13).

Samalla kappaleella opetin myös vuoronäppäilyä m, i-sormilla. Sormien kirjaimet on esitetty kuviossa 10.

Kuvio 10. Sormien kirjaimet ja numerot.

Vuoronäppäilyssä opetin ensin kuviossa 11. esitetyn apoyando-tekniikan ennen tirando-tekniikkaa. Käytän tätä järjestystä myös muussa opetuksessa apoyando-tekniikalla saatavan voimakkaan äänen vuoksi. Apoyando tekniikka on myöskin mielestäni sopivaa ”sormijumppaa” joka soveltuu hyvin tunnin alkuun. Alkuun hieman jännitin kuinka tirando tekniikka sujuu erityisoppilaaltani. Oppilaani omaksui kuitenkin nopeasti molemmat tekniikat ja ainut asia joka herätti hieman huvittuneisuutta oppilaassani olivat tekniikoiden espanjankielistien nimien lausuminen.

Kuvio 11. Apoyando ja tirando (Karma, Juusela & Äikäs 1999)

Seuraavina kappaleina käytin jo aiemmin kuviossa 8. esitettyä Keski-aikaista valssia sekä kuviossa 12. esitettyä Menuettiä Vivo-kitarakouluista. Kappaleissa käytetään vapaita 3 ja 4-kieliä joita soitettiin niin peukalolla kuin i,m-vuoronäppäilyinäkin. Oppilaan stemma on esitetty opettajan stemman yläpuolella. Seuraavassa esitetty Robert de Viseen menuetti on esitystavaltaan ja tekniikaltaan hyvin samanlainen aikaisemmin esitetyn keskiaikaisen valssin kanssa.

Menuetti

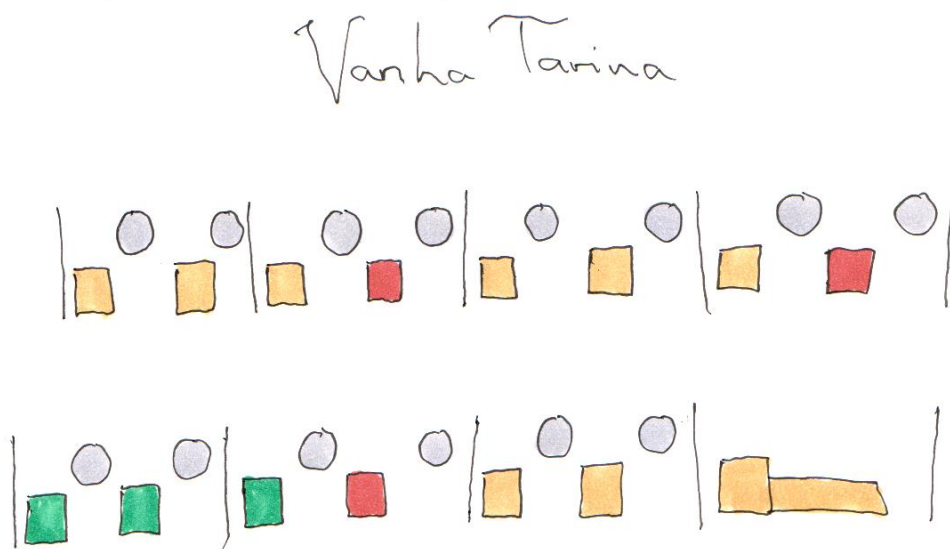
Robert de Visée (1600-1725)

The image shows a handwritten musical score for a minuet by Robert de Visée. It consists of four staves. The top two staves represent the right hand, and the bottom two represent the left hand. The melody is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. Above the notes, there are orange and grey rectangular blocks, likely indicating fingerings or specific playing techniques. Chord symbols (G, D, D7, G) are written above the staves. The score is titled 'Menuetti' and 'Robert de Visée (1600-1725)'.

Kuvio 12. Menuetti Vivo-kitarakoulusta (Tharmaratnam & Wilkus 2010, 18)

Ensimmäiseksi kappaleeksi jossa käytetään myös vasenta kättä valikoitui Juan Antonio Muron kappale Vanha tarina. Tein kappaleesta kaksi versiota kuvionuoteille. Ensimmäisessä joka on esitetty kuviossa 13. melodia liikkuu 4-kielillä ja säestyksenä toimii vapaa 1-kieli heikoilla tahdinosilla. Melodian lukeminen oli oppilaalle helppoa koska

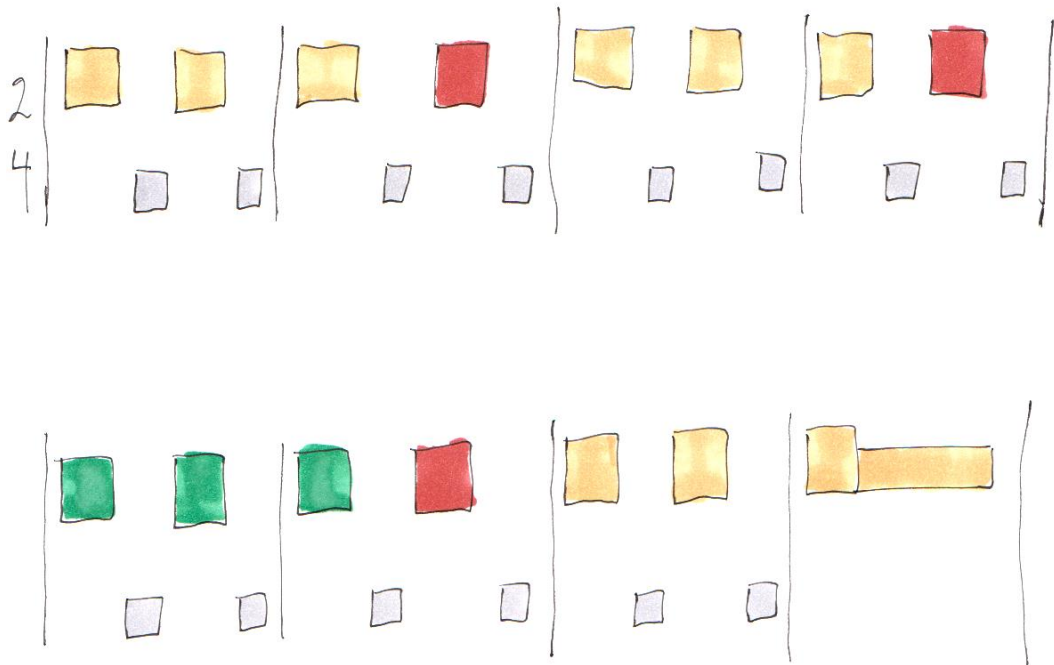
hän oli tottunut lukemaan sointujen väriä juuri 4-kielen väritarrojen mukaan sähkökitaraopinnoissaan. Erotuksena sointusoittoon nyt soitettiin peukalolla vain yhtä kieltä neljän kielen sijaan. Kun melodia oli opeteltu otettiin mukaan säestysostinato vapaalta 1-kieleltä. Tähän asti oppilas oli soittanut vasemmalla kädellä barre-sointuja painamalla 1-sormella kaikkia kieliä. Nyt vasemman käden sormea koukistettiin vain sen verran että pystyttiin soittamaan vapaa 1-kieli. Oikealla kädellä harjoiteltiin ensin vapailla kielillä oikean käden peukalon ja i-sormen vuorotteleva näppäys tekniikka. Nuotissa säestys ja melodia ovat eri tasolla aivan kuten tavallisessa nuottikirjoituksessakin mikä tukee oppilaan ajattelua moniäänisyydestä.

Kuvio 13. Juan Antonio Muron Vanha tarina (Muro 2004, 29).

Toisessa versiossa kappaleesta joka on esitetty kuviossa 14. melodia liikkuu 2-kielellä ja säestys pysyy vapaalla 3-kielellä. Vasemmalla kädellä soitettiin nyt barre-sointu mutta erona vanhaan nyt vain kahdelta ylimmältä kieleltä. Melodian väriä luettiin vanhaan tapaan kitaran kaulaan neljännen kielen viereen liimatuista tarroista toisen kielen ollessa oktaavia neljättä ylempänä. Kuten edellisessäkin kappaleessa ensin opeteltiin pelkkä melodia sekä oikean käden näppäily vapailla kielillä.

Vanha Tarina

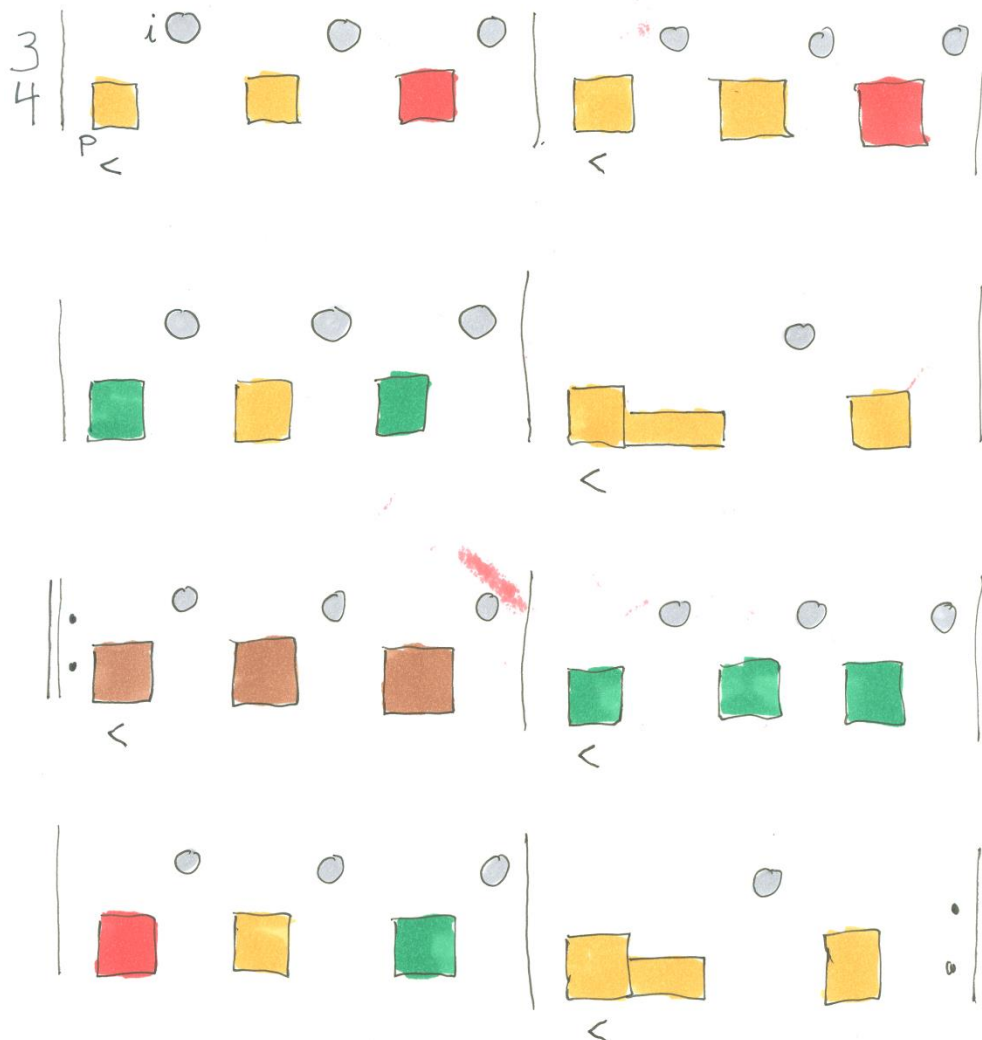

Kuvio 14. Sovitus Vanha tarina-kappaleesta missä melodia ylä-äänessä (Muro 2004, 29).

Opetuksen alkuvaiheessa otin tavaksi myös soittaa läpi oppilaan sähkökitaraläksyt. Tämän ajattelin helpottavan oppilaan uuden soittimen omaksumista.

Kuviossa 15. esitetty seuraava kappale Vanha kansantanssi oli niin ikään Juan Antonio Muron kitarakoulusta. Kappale on kaksiääninen missä melodia liikkuu 4-kielellä ja säestys pysyy vapaalla 1-kielellä. Uutena asiana kappale esittelee aksentin, mikä antaa kappaleelle tanssimaisen luonteen, ja kertausmerkin.

Vanha kansantanssi

Kuvio 15. Juan Antonio Muro'n Vanha kansantanssi (Muro 2004, 31).

7 Pohdinta

Kuviossa 15. esitetty Vanha kansantanssi oli viimeinen kappale opetuskokeilussani keväällä 2013. Kuten olen jo aiemmin todennut opetukseni jatkuu musiikkikuolu Resonaarissa. Tätä kirjoittaessani olen myös saanut kaksi uutta oppilasta ja aloittanut kamarimusiikin opetuksen. Tämä opinnäytetyö oli siis raportti opetuskokeilusta keväällä 2013. Tänäpäin tekisin varmasti monia asioita toisin, mutta kaikkia kevään 2013 jälkeen

esiin tulleita ideoita ja havaintoja en voi työssäni esittää, sillä muuten en saisi tätä kirjoitusta koskaan päätökseen. Yhtenä asiana voisin kuitenkin mainita epäilykseni 4-kielisen kitaran virityksen soveltuvuudesta klassisen kitaran opetukseen. Uskon että erityisoppijalle on helpompi omaksua soittimessa vain 4-kieltä kuuden sijaan. Mietin vieläkin mikä olisi sopivampi viritys 4-kieliselle klassiselle kitaralle, ja tulevaisuudessa tulen kokeilemaan vielä toisenlaista viritystä opetuksessani. Toisena ongelmana opetuksessani huomasin kaikusoiton vaikeuden harjoitusoppilaallani. Aloitan usein tunnits.kaikusoitolla missä oppilas imitoi kaikkina opettajan soittamia rytmejä yhdellä tai kahdella äänellä. Tämä oli kuitenkin oppilaalleni haastavaa, ja huomasin hänen turhautuvan helposti. Myönnän itsekkin turhautuneeni ja jonkin aikaa ajattelin että oppilaani on mahdotonta muistaa ja imitoida minun soittamiani rytmejä. Hetkeksi aikaa lopetin tämän harjoituksen käytön, mutta tajusin melko pian itse syyllistyväni luvussa 2. mainitsemaani oppilaan diagnoosin toteuttamiseen. Niinpä jatkoin sinnikkäästi harjoitteen tekemistä tunneilla ja nyt tätä kirjoittaessani vuoden oppilasta opettaneena, huomaan oppilaani kehittyneen huomattavasti tässä kaikusoitossa. Antoisinta opetuskokeilussa oli juuri tämänlaiset tilanteet jossa tunnen että sekä oppilas että opettaja ovat ikään kuin ylittäneet itsensä. Uskon että turhautuminen on vain merkki jostain ongelmasta johon on syytä keskittyä. Ehkä hieman toisesta kulmasta tai toisenlaisella lähestymistavalla, mutta mielestäni opetuksessa esiin tulleet ongelmat ovat ikään kuin selviä merkkejä asioista johon on syytä keskittyä, ja niihin asennoituminen valaisevina ja positiivisina asioina on mielestäni tärkeää opetettaessa niin erityis- kuin tavallisiakin oppilaita. Kolmas asia minkä tekisin varmasti tänään toisin on kuvionuottien sijoitus eri korkeudelle nuotissa. Ideana oli aluksi totuttaa näin oppilasta tavalliseen nuottikirjoitukseen missä nuotit sijaitsevat eri korkeudella nuottiviivastolla. Kuvionuottien perusideaan kuuluu kuitenkin että nuottikuvassa olisi mahdollisimman vähän informaatiota ja nuottien sijoittaminen eri korkeuksille sotii hieman tätä ajatusta vastaan. Uskon että parempi ratkaisu olisi ainakin soittoharrastuksen alkuvaiheessa sijoittaa kuvionuotit samalle tasolle.

Lähteet

Hautamäki, Jarkko & Savolainen, Hannu. 2009. Arviointi, diagnoosi ja interventio. Erityispedagogiikan perusteet. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Karma, Kai, Juusela, Arto & Äikäs, Kari. 1999. Kitarakoulu Klassisen kitaransoiton peruskurssi. Helsinki: Warner/Chappell Music Finland Oy

Moberg, Sakari & Savolainen, Hannu. 2009. Yhteistä koulua kohti. Erityispedagogiikan perusteet. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Moberg, Sakari & Vehmas, Simo. 2009. Erityiskasvatuksen perusteet ja käytännöt. Erityispedagogiikan perusteet. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Muro, Juan Antonio. 2004. kitaransoiton oppimateriaalia. Uudistettu laitos. Helsinki: F-kustannus Oy.

Tharmaratnam, Fiona & Wilkus, Andrzej. 2010. Vivo kitara. 2. painos. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Uusitalo, Kaarlo & Kaikkonen Markku. 2001. Kuvionuotit. 2. uudistettu painos. Kehitysvammaliitto.

Uusitalo, Kaarlo. 2013. Suullinen palaveri. Helsinki: musiikkikoulu Resonaari.

Linnatanssin ensimmäinen stemma

Linnatanssi

kitara? 4-kielinen

keskiaikainen sävelmä

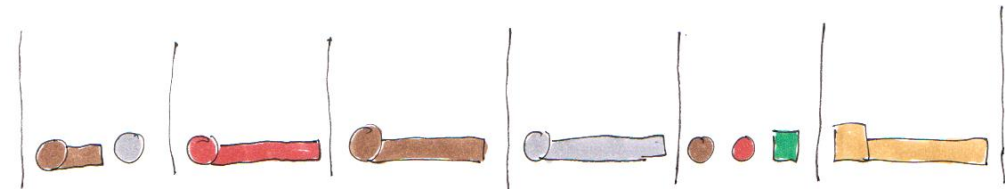
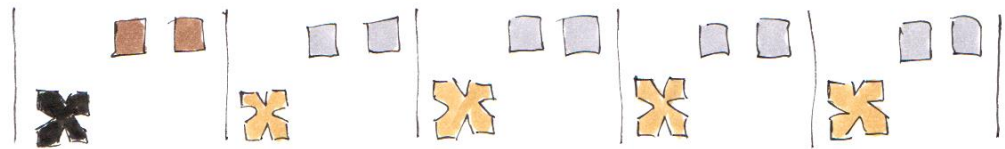
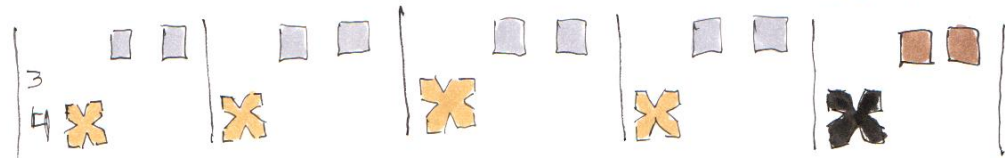
The image shows a hand-drawn musical score for 'Linnatanssi'. It consists of six staves. The first two staves are for guitar (4-string) and medieval lute. The guitar part uses orange and yellow blocks and circles, with a 'FU' marking on the first staff. The lute part uses brown, red, and grey circles and blocks. The last four staves are for a medieval lute, using orange 'X' marks and green blocks, with grey squares above the notes. The notation is divided into measures by vertical lines.

Linnatanssin toinen stemma

Linnatanssi

Kitara 2
6-lielinen

keskiaikainen sävelmä

Lumiukko ensimmäinen stemma

Walking in the Air

Howard Blake

The musical score is written on three staves in treble clef with a 4/4 time signature. The notation includes notes, rests, and various colored symbols (orange 'X', green square, red circle, blue bar) placed below the notes. The first staff contains the first four measures, the second staff contains the next four measures, and the third staff contains the final four measures.

Lumiukko toinen stemma

Walking in the Air

Howard Blake

The musical score is written on three staves. The first staff begins with a treble clef, a 2/4 time signature, and a key signature of one flat. The melody consists of quarter and eighth notes, with some notes beamed together. The bass line is represented by colored rectangular blocks: orange for the first four measures, grey for the next four, and red for the final four. The second measure of the second staff has two green 'X' marks over the notes. The final measure of the third staff has a long grey horizontal bar.

Illasoitto

Illasoitto

tranquillo Vrjo Hjelt

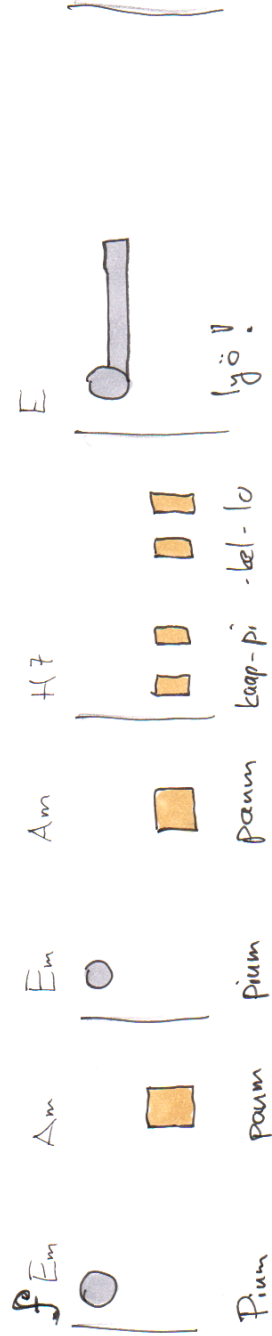
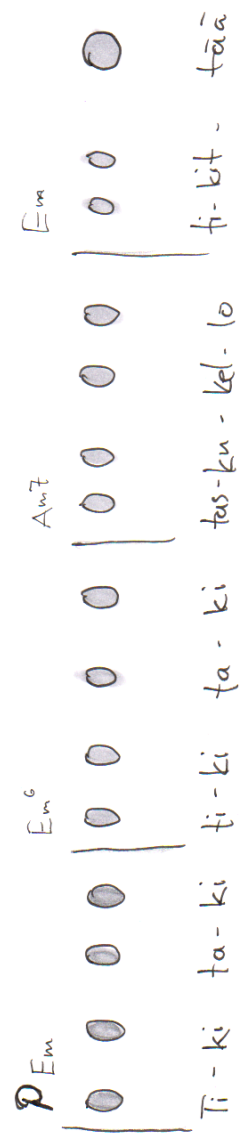
The musical notation is as follows:

- System 1 (tranquillo):**
 - Staff 1 (Left): Yellow square, Red square, Green square, Yellow square.
 - Staff 2 (Left): Grey circles above the squares.
 - Staff 1 (Right): Black square, Green square, Grey rectangle.
 - Staff 2 (Right): Grey circles above the squares.
- System 2:**
 - Staff 1 (Left): Grey square, Black square, Green square, Black square.
 - Staff 2 (Left): Grey circles above the squares.
 - Staff 1 (Right): Yellow square, Red square, Yellow rectangle.
 - Staff 2 (Right): Grey circles above the squares.
- System 3:**
 - Staff 1 (Left): Yellow square, Red square, Green square, Yellow square.
 - Staff 2 (Left): Grey circles above the squares.
 - Staff 1 (Right): Black square, Green square, Grey rectangle.
 - Staff 2 (Right): Grey circles above the squares.
- System 4:**
 - Staff 1 (Left): Grey square, Black square, Green square, Black square.
 - Staff 2 (Left): Grey circles above the squares.
 - Staff 1 (Right): Yellow rectangle, Yellow 'X' shape.
 - Staff 2 (Right): Grey circles above the squares.

Taskukello ja kaappikello 4-kieliselle

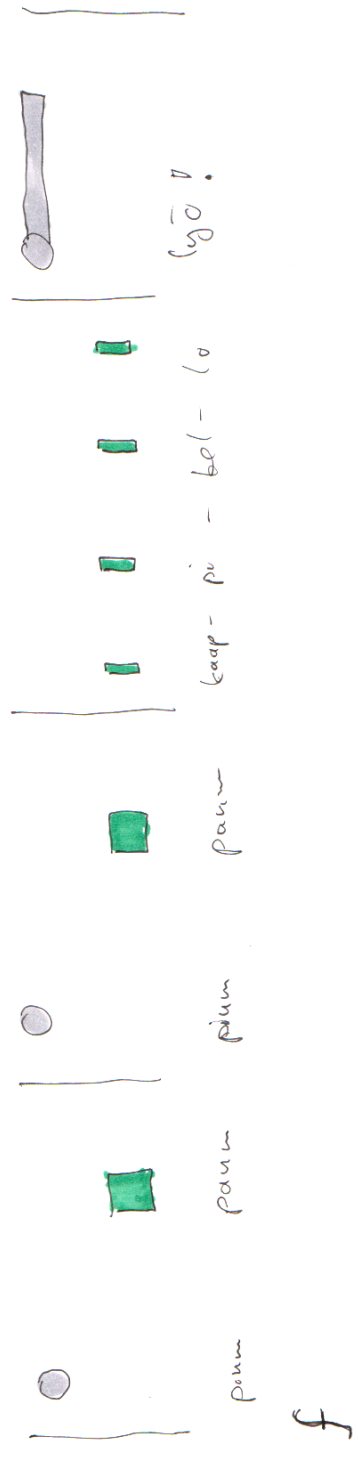
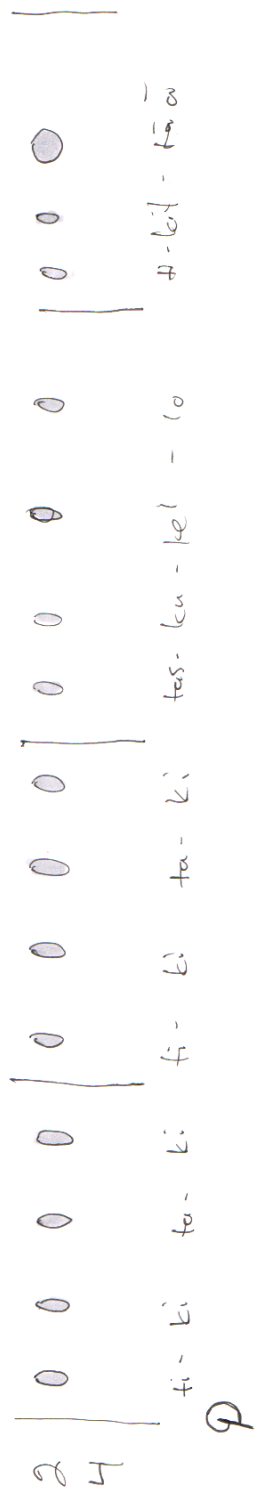
(Eeva Wilkus)

TASKUKELLO JA KAAPPIKELLO

Taskukello ja kaappikello 6-kieliselle

TASKUKELLO JA KAAPPIKELLO

P = piano = hiljaa
f = forte = voimakkaasti

Pilvilampaat

Pilvilampaat

Unkainlainen
kansansävelmä

Handwritten musical notation for the song "Pilvilampaat". The notation uses circles and squares to represent notes on a staff, with chord symbols (G, C, Hm, D) written above. The lyrics are written below the notes.

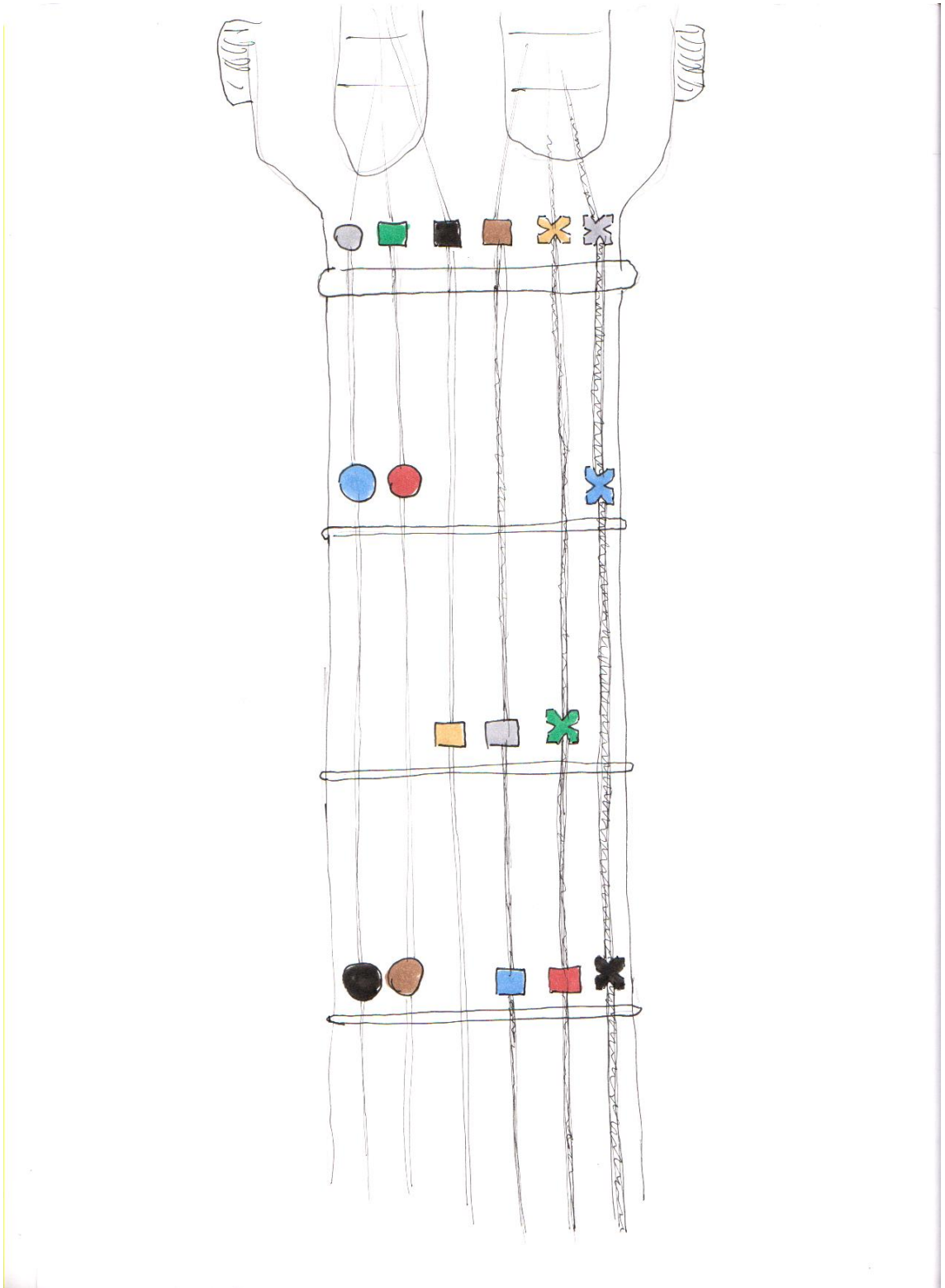
Chord 1: G
2/4 | (circle) | (square) | (circle) | (wavy line)
lam - pal - tan

Chord 2: Hm
(circle) (circle) | (square) (square) | (circle) (circle) |
tuu-li uk - ko tui - ma

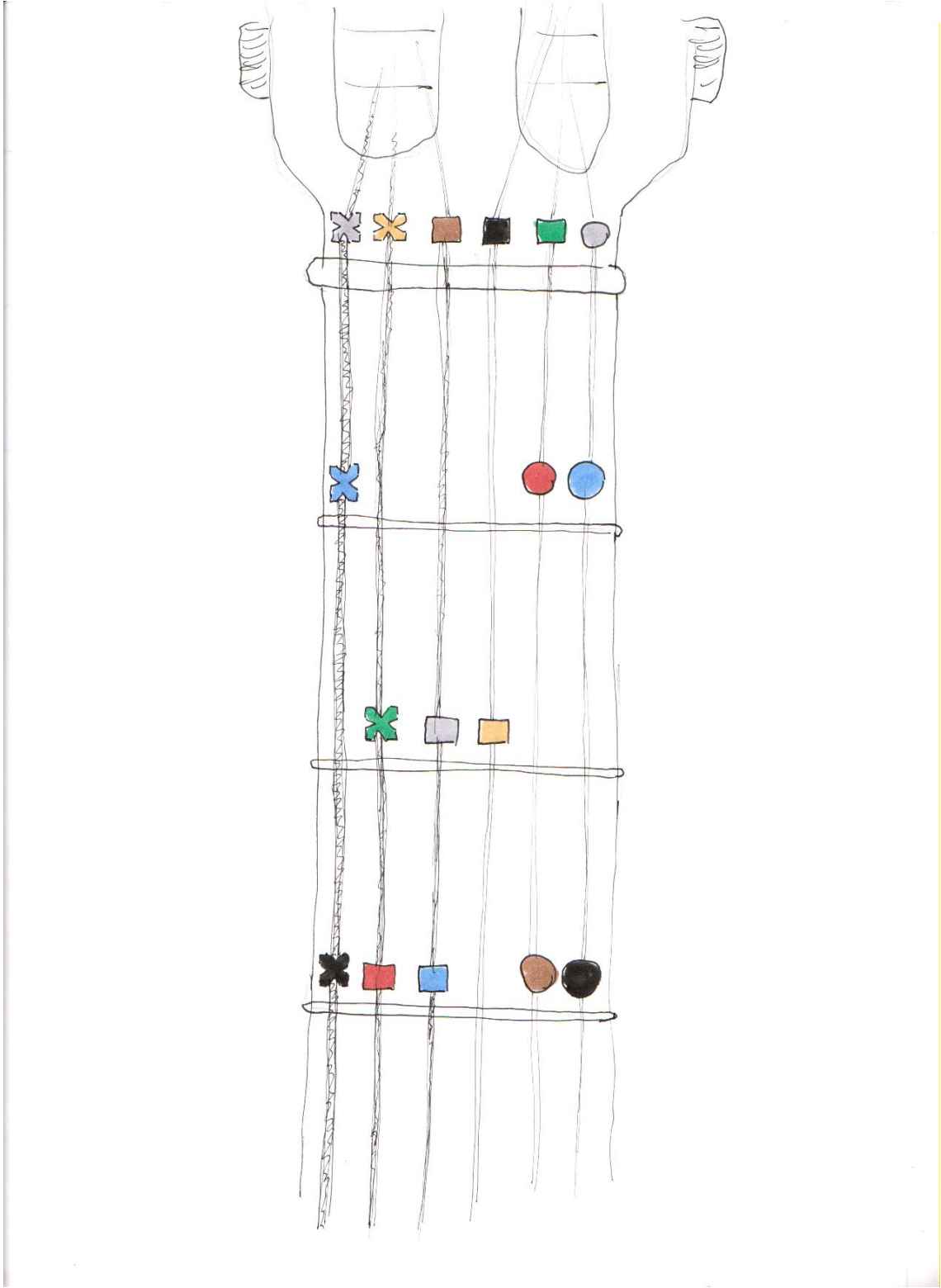
Chord 3: G C
(circle) (circle) | (square) (square) | (circle) (circle) |
si - ui fai - va - hal - la

Chord 4: G D G
(circle) | (square) | (circle) | (wavy line) |
kul - jet - taan

Oikeakätinen kaulakuva

Vasenkätinen kaulakuva

Laivamatka ja Koti-ikävä 6-kieliselle

Laivamatka

Juan Antonio Muro

Handwritten musical notation for 'Laivamatka' on two staves. The notation includes notes, rests, and shaded rectangular blocks. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat. The second staff has a bass clef and a key signature of one flat. The notation is written in a simple, illustrative style.

Koti - ikävä

J. A. Muro

Leato

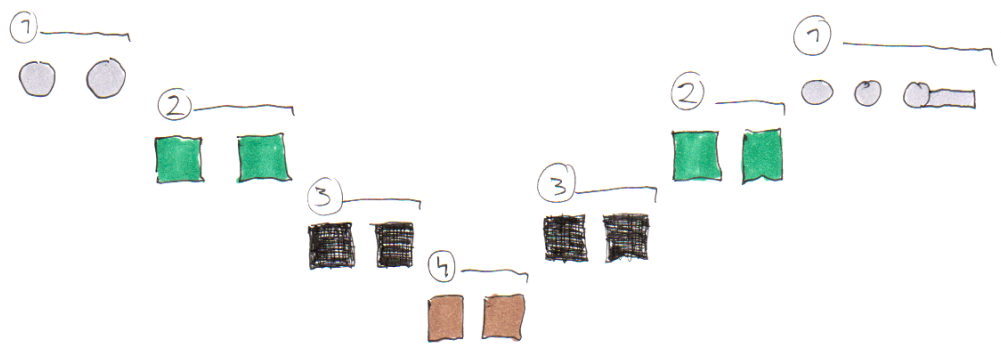
Handwritten musical notation for 'Koti-ikävä' on two staves. The notation includes notes, rests, and colored rectangular blocks (red and green). The first staff has a treble clef and a key signature of one flat. The second staff has a bass clef and a key signature of one flat. The notation is written in a simple, illustrative style.

Vapaat kielet ja Tikapuut

VAPAAAT KIELET

- → ① - kieli
- → ② - kieli
- → ③ - kieli
- → ④ - kieli
- → ⑤ - kieli
- → ⑥ - kieli

Tikapuut

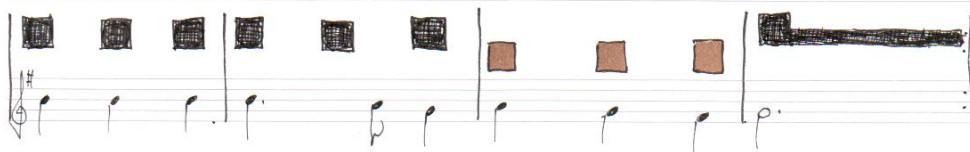
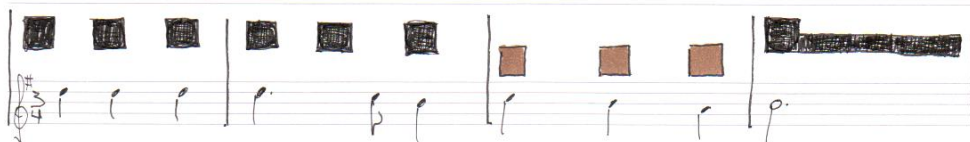

En Hn G D En Hn A E

Keskiaikainen valssi 6-kieliselle

KESKIAIKAINEN VALSSI

Tunteeton (less-e)

lento = hitaasti
Allegro = nopeasti

> = aksentti

Menuetti 6-kieliselle

Menuetti

Robert de Visée (1660-1720)
(Livre de guitare 1682)

The musical score is written on four staves. Each staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The notation is handwritten and uses a mix of black and brown ink. The first measure of each staff contains a long rest, followed by three measures of active notation. The notation includes quarter notes, eighth notes, and rests. The piece concludes with a final note on the fourth staff.

Kanoottilaulu 6-kieliselle

KANOOTTILAULU